

KS. JAROSŁAW LIPNIAK

TEOLOGIA POWSZECHNEGO APOSTOLSTWA
W ŚWIETLE PISM ŚW. WINCENTEGO PALLOTTIEGO
– PREKURSORA AKCJI KATOLICKIEJ

Nie ulega wątpliwości, że w obecnej sytuacji Kościoła, w świecie współczesnym ludziom świeckim przypadła ważna misja do spełnienia. Od kilkunastu lat ukazuje się w Polsce coraz więcej informacji na temat roli i miejsca świeckich w Kościele.

Po Soborze Watykańskim II, po adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Christifideles Laici* i tylu innych jego wypowiedziach, coraz bardziej aktualna staje się sprawa Akcji Katolickiej. Mówi się dość często, że wybiła *godzina laikatu* lub w sposób bardziej radykalny, że dokonała się *rewolucja laikatu*¹. Umocnienie się laikatu w Kościele jest wynikiem długotrwałego procesu ewolucyjnego. Wiele osób w ciągu historii Kościoła przyczyniło się do tego, że Kościół dokonał rewizji i dogłębnej analizy, by ujrzeć swą strukturę w sposób pełniejszy.

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa wierni poczuli się do odpowiedzialności za losy Kościoła. Struktura hierarchiczna nie stanowiła przeszkody w apostołskim zaangażowaniu się świeckich. Od czasu edyktu mediolańskiego nastąpił jednak

1 W. GRANAT. *W głębi misterium Kościoła*. W: *Pastori et Magistro*. Lublin 1966 s. 32; H. HINZ. *Laicyzm wobec Soboru*. „Argumenty” 48:1963 s. 2.

dość szybki rozłam między laikatem a hierarchią. Duchowieństwo otrzymywało różne przywileje, a przez to zaczynało się odseparowywać od świeckich. Jeszcze bardziej pogłębił się ów rozdział po wystąpieniu Marcina Lutera. Reformacja odrzuciła sakramentalne kapłaństwo i zakwestionowała pochodzenie władzy hierarchicznej od Jezusa Chrystusa². Stąd też od tego czasu zaczyna się wyraźniejsze akcentowanie roli hierarchii w życiu Kościoła. *Eklezjologia przerodziła się w hierarchologię, pomijając zupełnie laikologię*³. Skutkiem tego było ugruntowanie się bierności świeckich w Kościele. Działalność apostołską prowadzili wyłącznie duchowni. Świeckich wyobcowano z tej odpowiedzialności. Dopiero po Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789-1799) i wojnach napoleońskich nastąpił powolny zwrot duchowieństwa ku laikatowi⁴. Na pierwszym miejscu należy tu wymienić postać św. Wincentego Pallottiego.

Czasy, w których żył Pallotti (1795-1850), można określić jako przełomowe w historii ludzkości. Przełom ten zainicjowała Wielka Rewolucja Francuska. Zaznaczył się on we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego: w dziedzinie społecznej, politycznej, kulturalnej i religijnej. Nastąpiły zmiany na mapie Europy. Powstały nowe państwa. Zaczęły się szerzyć hasła pozytywizmu i liberalizmu. W filozofii szerzył się laicyzm i ateizm marksistowski. Teologia przybrała wymiar obronny. Uczni katolicycy stali się przez pewien okres bezradni wobec wyzwań czasu. Odczuwało się potrzebę reformy życia kościelnego. Jednym z inicjatorów upragnionej odnowy był św. Wincenty Pallotti. Jego kanonizacja

2 Por. G. KOLPING, *Fundamentaltheologie*. T. III. Münster 1981 s. 746.

3 C. PARZYSZEK, *Apostolstwo świeckich jako odpowiedź miłosiernemu Bogu w Pismach św. Wincentego Pallottiego*. W: *Powołanie do apostołstwa*. Red. L. Balter. Poznań – Warszawa 1975 s. 321.

4 Pewne przebliski apostołskiej świadomości dają się zauważyć w XVII i XVIII w. na terenie Niemiec i Francji. Zaczynają się tworzyć organizacje ludzi świeckich o charakterze częściowo apostołskim. Między innymi upowszechniła się działalność Sodalitacji Mariańskich. Trudno jednak mówić o jakimś ruchu naprawdę apostołskim. Por. E. WERON, *Apostolstwo Katolickie*. Poznań 1987

odbyła się w czasie Soboru Watykańskiego II. Jest to okoliczność godna uwagi. W związku z tym powstaje pytanie: czy i w jakiej mierze nauczanie św. Wincentego Pallottiego o apostołstwie laikatu znalazło oddźwięk i potwierdzenie w nauczaniu Kościoła o miejscu laikatu w życiu Ludu Bożego?

Pallotti nie dał tej teologii systematycznego sformułowania w odrębnych studiach. W związku jednak z burzliwymi dziejami założonego przez siebie Zjednoczenia, zmuszony był okazyjnie formułować na piśmie tę własną teologiczną koncepcję apostołstwa⁵. Myśli o apostołstwie świeckich zawarł Pallotti w swoich pismach, a zwłaszcza w małym dziele *Bóg – Miłość nieskończona*⁶ i w książeczce *Zjednoczenie Apostołstwa Katolickiego*⁷. Pallotti był człowiekiem czynu. Dużo działał, tworzył nowe idee. Dlatego też jego pisma nie są traktatami naukowymi systematycznie opracowanymi. Niemniej pozwalają poznać zasadnicze myśli o apostołstwie świeckich⁸, które na tamte czasy miały charakter rewolucyjny⁹.

1. Istnienie apostołstwa niehierarchicznego.

Zatwierdzenie założonego przez Pallottiego Zjednoczenia Apo-stołstwa Katolickiego nastąpiło 4 kwietnia 1835 r. Jednak

s. 46; M. ŻYWCZYŃSKI. *Kościół a rewolucja francuska*. Warszawa 1951.

5 WERON. *Apostołstwo Katolickie*. s. 189.

6 W. PALLOTTI. *Bóg – Miłość nieskończona*. Ołtarzew 1950.

7 W. PALLOTTI. *Pia Societa dell' Apostolato Cattolico*. Roma 1939.

8 PARZYSZEK. *Apostołstwo świeckich*. s. 320-346.

⁹ Świadczą o tym: PIUSA XI. *Przemówienie wygłoszone z okazji ogłoszenia heroicznosci cnót W. Pallottiego*. „L'Osservatore Romano” z dn. 25/26 I 1932 r. Oto fragment tekstu: „(...) właśnie w tym czasie uczestniczymy w uczczeniu kapłana, który przewidział treść Akcji Katolickiej, a nawet i nazwę przez założenie Stowarzyszenia Apostołstwa Katolickiego, to jest tego, co stanowi rację bytu Akcji Katolickiej, którą to racją jest apostołstwo świeckich pod kierownictwem apostołstwa hierarchicznego. Co za wspaniałe przygotowanie (...)”. *Przemówienie Pawła VI, wygłoszone w katedrze we Frascati w dn. 1 IX 1963*: „Pallotti był zwiastunem przyszłości. Zapukał do sumień świeckich w Kościele. Prawie o sto lat wyprzedził odkrycie następującego faktu: w świecie laików do tego czasu biernym, ospałym, lęklwym i niezdolnym do wypowiedania się, istnieje wielka zdolność służenia dobru” („L'Osservatore Romano”, z dn.

dwa miesiące później cenzor kościelny poddał w wątpliwość nazwę Apostolstwo Katolickie, zarzucając, że przysługuje ona wyłącznie apostołstwu hierarchii i nie można jej rozciągać na laikat¹⁰. Podobne zarzuty wysunął w 1838 r. Związek Lyoński, który zażądał rozwiązania Zjednoczenia na podstawie rzekomej uzurpacji przez Zjednoczenie Apostolstwa Katolickiego tytułu, który przysługuje tylko działalności papieża i biskupów¹¹.

Opyry te były wynikiem innowacji, jakie plan św. Wincentego zakładał w Kościele. Innowacje te dotyczyły promocji laikatu, a w szczególności wciągnięcia go w apostołstwo. Jedno i drugie w ówczesnych czasach było nowością, która u ogromnej większości duchownych powodowała zaniepokojenie, a nieraz i sprzeciw. U podstaw tych niepożądanych reakcji leżały przede wszystkim XIX-wieczne poglądy teologiczne¹². Kościół uważano za społeczność „doskonałą” i hierarchiczną, a więc niejednorodną, bo nacechowaną podziałem na duchownych i świeckich¹³.

W takim zaś ujęciu laikat schodził na plan dalszy, podporządkowany całkowicie duchowieństwu, a w każdym razie hierarchii (...). I nie dziw, skoro jeden ze znanych doradców Piusa IX, biskup Talbot, pisał w 50-tych latach ubiegłego stulecia, że jeżeli świeccy nie mają zawładnąć Kościołem w Anglii i rządzić w nim zamiast papieża i biskupów, to należy im koniecznie przykrócić wodzy. „Czym powinni zajmować się ludzie świeccy? – pyta biskup Talbot – i odpowiada zaraz: polowanie, strzelnica, szpital – oto domeny ich działalności! To rozumieją i na tym się znają. Ale mieszać się w sprawy Kościoła nie mają prawa!”¹⁴.

Wobec powyższego jest sprawą zrozumiałą, że świeccy również w sprawach apostołstwa podporządkowani byli władzy kościelnej. Nie było więc dla Pallottiego ani sprzyjających warunków, ani odpowiedniego klimatu ideologicznego wśród szerokich

2/3 IX 1963).

10 Zob. W. PALLOTTI. *Wybór pism*. T. I. Poznań – Warszawa 1979-1987 s. 83-84.

11 *Tamże*.

12 B. PYLAK. *Laikat i jego apostołstwo w świetle dokumentów II Soboru*

warstw społeczeństwa, nawet wśród ludzi głęboko wierzących.

Pallotti na podstawie Pisma św. udowodnił, że apostołstwo i urząd apostołski są czymś różnym i że apostołami można nazywać również ludzi, którzy nie zajmują żadnych stanowisk w hierarchii kościelnej. Oto rozumowanie Świętego: „Pojęcie «apostołstwa» i miano «apostoła», biorąc pod uwagę sposób wyrażania się Pisma świętego, nie są takimi pojęciami, których by nie można było oddzielić od jurysdykcji kościelnej i świętej władzy konsekrowania oraz rozgrzeszania. Wobec tego mianem «apostoła» może w pewnej mierze szcycić się również i ten, kto nie jest kapłanem”. Przypomnijmy sobie żarliwą modlitwę, o której wspomina Księga Dziejów Apostolskich (rozd. 1), odmawianą przez zgromadzenie stu dwudziestu apostołów i uczniów zebranych w imię Jezusa Chrystusa, aby wybrać na miejsce zdrajcy Judasza innego apostoła. „Ty Panie – mówili – znasz serca wszystkich, wskaż z tych dwóch jednego, którego wybrałeś, aby zajął miejsce w urzędzie i w apostołstwie, któremu sprzeniewierzył się Judasz”. W modlitwie tej mamy wyraźnie rozróżniony urząd od apostołstwa. Jeszcze wyraźniejsze mamy rozróżnienie w tym, co czytamy u św. Łukasza w rozdz. 6, wierszu 13: „Z nastaniem dnia przywołał swoich uczniów i wybrał z nich dwunastu, których nazwał apostołami”. Tekst święty mówi o Jezusie Chrystusie, który po całonocnej modlitwie wezwał do siebie swych uczniów, wybrał spośród nich dwunastu i nazwał ich „apostołami”, nie udzielając im wszelako jeszcze innej władzy konsekrowania i rozgrzeszania ani władzy rządzenia i kierowania swoim Kościołem¹⁵. Wynika stąd, że apostołstwo nie utożsamia się z godnością kapłańską. Tak więc apostołstwo w opinii św. Wincentego może być wykonywane przez ludzi świeckich.

Watykańskiego. „Zeszyty Naukowe KUL” 10:1967 nr 3 s. 33-34.

13 Por. Y. CONGAR. *Jolons pour une theologie du laicat*. Paris 1964 s. 54.

¹⁴ F. BOGDAN. *Na drogach nieskończoności*. Poznań 1981 s. 261.

15 Tekst ten powstał przed 4 IV 1835 r. Oryginał ma 8 stron, z których szóstą jest czysta. Tekst znajduje się w *Opere Complete*. T. I. Roma 1964 s. 139-143;

Nie jest rzeczą najważniejszą, czy te dowody są obecnie dla nas przekonujące. Ważna jest sama teza, której bronił św. W. Pallotti, że apostołstwo nie utożsamia się z urzędem hierarchicznym i że wobec tego prawdziwe apostołstwo mogą wykonywać także ludzie nie należący do hierarchii¹⁶. Pallotti przytacza również dowód z Tradycji, który wyprowadza z tytułu Matki Jezusa jako Królowej Apostołów: „Prawdą jest, że w Kościele Chrystusowym Apostołami zwą się ci, którzy powołani zostali przez Boskiego Odkupiciela, aby ludowi izraelskiemu i wszystkim innym ludziom nieść światło prawdy. Wobec tego mógłby ktoś sądzić, że nikt nie może zdobyć zasługi apostołskiej, jeżeli nie piastuje urzędu głoszenia Słowa Bożego. Byłoby to jednak błędne mniemanie. Popatrzcie, najmilsi bracia, na Niepokalaną Matkę naszą, która choć nie głosiła Słowa Bożego, nie tylko posiadała zasługę wspólną Apostołom, lecz jest Królową Apostołów. W miarę bowiem swych możliwości, swego położenia, warunków współpracowała nad rozkrzewianiem wiary świętej. Ponieważ i w tej dziedzinie współpracowała z taką doskonałością, że przewyższała Apostołów, tedy Bóg, który zważa na usposobienie serca swych stworzeń, wyniósł Ją do godności i chwały Królowej Apostołów”¹⁷.

Pallotti stał na stanowisku, że każdemu człowiekowi Bóg przykazał troskę o zbawienie innych ludzi. Obowiązek ten wypływa z największego przekazania – Przykazania Miłości¹⁸. Wszyscy są wezwani i zobowiązani do naśladowania Jezusa Chrystusa, Apostoła Ojca Przedwiecznego, przeto wszyscy są powołani do apostołstwa, stosownie do swojego stanu i zawodu¹⁹.

Apostołstwo w ujęciu W. Pallottiego to działalność, jaką każdy w miarę swych możliwości może i powinien wykonywać ku większej chwale Bożej oraz wiecznego zbawienia swego, jak

Por. *Raccolta di Scritti del Ven. Vincenzo Pallotti relavi alla Pia Societa dell' Apostolato Cattolico*. T. I. Roma 1929 s. 5-7.

16 WERON. *Apostolstwo Katolickie*. s. 191.

17 W. PALLOTTI. *Apostolato Cattolico in ossequio e sotto la protezione della Regina degli Apostoli Maria SS. Immacolata Madre di Dio W: Raccolta di Scritti del Ven. Vincenzo Pallotti relavi alla Pia Societa dell' Apostolato Cat-*

i bliźniego²⁰.

Taka definicja apostołstwa nie zadawała nas dzisiaj po Soborze Watykańskim II. Jednak w ówczesnych czasach, powyższe sformułowanie powoli przelamywało zestarzałe sposoby myślenia i torowało drogę nowym ideom o odpowiedzialności ludzi świeckich za powszechne apostołstwo²¹.

2. Powszechność obowiązku apostołskiego.

Wincenty Pallotti uzasadniając powszechność apostołstwa, po-służył się dwoma motywami. Pierwszym motywem do powszechnego obowiązku apostołstwa – według Pallottiego – jest podobieństwo do Boga. W stworzeniu – stwierdza Pallotti – Bóg oddaje się stworzeniom, a zwłaszcza człowiekowi. Szczytem zaś miłosierdzia Bożego jest wyniesienie człowieka do godności obrazu Bożego. Dlatego wszyscy ludzie, zgodnie z faktem swego stworzenia, są obrazem Istotnej Miłości. Bóg polecił wszystkim zajmować się swoim bliźnim: „każdemu z osobna dał rozkazanie o bliźnim jego” (Syr 17, 12). I jak to jest prawdą w odniesieniu do cielesnych dóbr bliźniego, tak też tym bardziej jest to prawdą w odniesieniu do prawdziwego dobra duszy²².

Drugim motywem do apostołstwa jest przykazanie miłości. W liście do kard. Karola Odescalchiego św. Wincenty napisał: „Kil-ku Rzymian – kapłanów oraz pobożnych ludzi świeckich (najpokorniejszych Petentów Waszej Najdostojniejszej Eminencji), biorąc pod uwagę Boże przykazania miłowania bliźniego jak siebie samego i stwierdzając, że nikt nie kocha samego siebie, jeśli nie dba o wieczne zbawienie swojej własnej duszy, doszło do przekonania, że nie będą zachowywać tegoż przykazania Bożego, jeśli w sposób dla nich dostępny nie będą się starać także o wieczne zbawienie swoich bliźnich”²³.

tolico. T. II. Roma 1934 s. 75.

18 *Tamże*.

19 PALLOTTI. *Wybór pism*. s. 39.

20 *Tamże*.

Argumenty za powszechnym obowiązkiem apostołstwa czerpał Pallotti przede wszystkim z teologii moralnej. W jego odczuciu argumenty te wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Pallotti nie szukał dowodów na rzecz obowiązku apostołstwa w teologii dogmatycznej, jak to uczynił Sobór Watykański II²⁴, rozpracował natomiast cały szereg motywów drugorzędnych, ascetycznych, skłaniających do apostołowania. Tak więc powoływał się na przykład życia i męki Jezusa Chrystusa, przykład Maryi, Królowej Apostołów, przykład świętych Pańskich, tęsknotę potępionych, których najwyższym pragnieniem jest, by mogli wrócić na ziemię i prowadzić życie według apostołskiego ducha: Marność dóbr ziemskich, jeśli nie używa się ich po myśli Bożej; nadzieja na miłosierdzie Boże, jeśli sami pełniemy miłosierdzie; wzór trzech Osób Trójcy Świętej; przykład świętych, którzy czynili wszystko i wyrzekali się wszystkiego dla dusz nieśmiertelnych i wreszcie wielka zasługa przyobiecana każdemu wykonującemu dzieła apostołskie²⁵.

Pallotti, mimo trudności ze strony Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, podkreślał niezmiennie zależność Zjednoczenia Apostołstwa Katolickiego od Stolicy Apostolskiej. Wiedział bowiem o istotnym związku wszelkiego rodzaju apostołstwa w Kościele z urzędem kościelnym²⁶.

3. Św. Wincenty Pallotti a Sobór Watykański II.

Kanonizacja Wincentego Pallottiego miała miejsce w dniu 22 sty-cznia 1963 r., w czasie trwania Soboru Watykańskiego II. Jest to okoliczność godna szczególniejszej uwagi. Prace soborowe były wówczas w pełnym toku i przygotowywano się do rozpoczęcia drugiej sesji Soboru. Wtedy właśnie papież Jan XXIII, w ostatnim roku swego pontyfikatu, wyniósł na ołtarze

21 WERON. *Apostolstwo Katolickie*. s. 193.

22 PALLOTTI. *Wybór pism*. s. 74.

23 *Tamże*. s. 36.

24 Pallotti nie brał pod uwagę dowodów spekulatywno-dogmatycznych z

Wincentego Pallottiego. W homilii kanonizacyjnej papież wyraził nadzieję, że nowy święty stanie się patronem soborowej odnowy życia chrześcijańskiego. W końcowej części homilii papież modlił się za pośrednictwem Pallottiego tymi słowami: „Ty, który byłeś niestrudzonym apostołem, kierownikiem sumień, budzicielem świętego zapału – zapal nową gorliwością wszystkie służby Pańskie, a zwłaszcza cennych współpracowników apostołstwa katolickiego”²⁷.

W związku z tym zachodzi pytanie: czy i w jakiej mierze nauczanie Pallottiego znalazło wyraz w dokumentach Soboru Watykańskiego II?

a) Powszechność apostołstwa i jego uzasadnienie.

Św. Wincenty w swoim czasie samotnie głosił prawdę o powszechnym obowiązku apostołowania. Myśl tę wyraził także w nazwie założonego przez siebie dzieła *Apostolato Cattolico* (*Apostolstwo Katolickie*), to znaczy apostołstwo wszystkich katolików, także więc i ludzi świeckich. Żadnej innej sprawy nie bronił z takim przejęciem i uporem, jak właśnie tej prawdy o powszechności apostołstwa²⁸. Za głoszenie swoich poglądów musiał zapłacić rozwiązaniem założonego przez siebie Zjednoczenia Apostolstwa Katolickiego²⁹. Wiele wpływowych i wysoko postawionych osób duchownych dopatrywało się w poglądach

chrztu, bierzmowania i powszechnego kapłaństwa, które rozwinęła późniejsza teologia, a za nią Sobór Watykański II. WERON. *Apostolstwo Katolickie*. s. 190.

25 Tamże. s. 193.

26 PALLOTTI. *Wybór pism*. s. 86.

27 JAN XXIII. *Homilia z okazji kanonizacji bł. W. Pallottiego*. „Acta Societatis Apostolatus Catholici” 1963-65 vol. V. s. 262.

28 WERON. *Apostolstwo Katolickie*. s. 197.

29 POF. M. SCHULTE. *Das Werk des Katolischen Apostolats*. T. III. Limburg 1971 s. 567-575; BOGDAN. *Na drogach*. s. 87-94.

30 Zob. PIUS XI. *Przemówienie wygłoszone z okazji ogłoszenia heroiczności cnót W. Pallottiego*. „Acta Piae Societatis Missionum” s. 226 n.

przez niego głoszonych ataku na hierarchiczną strukturę Kościoła. Dopiero Pius XI, powołując do życia Akcję Katolicką, zaaprobował oficjalnie myśl Pallottiego o powszechnym obowiązku do apostołstwa. W przemówieniu wygłoszonym w dniu 24 stycznia 1932 r. z okazji ogłoszenia heroicznego cnót Wincentego Pallottiego, tenże papież nazwał go „pionierem” i „współpracownikiem” Akcji Katolickiej³⁰. Myśl Pallottiego podejmowali również papieże: Pius XII³¹, Jan XXIII³², Paweł VI³³ i Jan Paweł II³⁴. Najpełniejsze i najwyraźniejsze potwierdzenie myśli Pallottiego znajdujemy w dekretach *Vaticanum II* (KK 17, 33; DE 4, 17; DA 2, 23, 25). Sobór nie tylko głosi myśli o powszechności apostołstwa świeckich, ale je szczegółowo uzasadnia. W szczególności dekret soborowy o apostołstwie świeckich zawiera proklamację obowiązku apostołskiego i omawia sposoby praktycznego realizowania apostołstwa we współczesnym świecie³⁵. We wstępie tegoż dekretu odnajdujemy wielką zbieżność poglądów św. Wincentego na temat okoliczności zaangażowania katolików świeckich w apostołstwo. Pallotti powoływał się na zmieniające się warunki życia Kościoła oraz na nowe zadania, jakie stoją przed Kościołem w związku ze zmniejszającym się stanem liczebnym kapłanów³⁶. Podobnie argumentuje swoje tezy Sobór: „Nigdy bowiem nie może w Kościele zabraknąć apostołstwa świeckich, które wypływa z samego ich powołania chrześcijańskiego (...). Nasze czasy wymagają od ludzi świeckich nie mniejszej gorliwości; co więcej dzisiejsze warunki żądają od nich o wiele intensywniejszego i szerzej zakrojonego apostołstwa. Ustawiczny bowiem przyrost ludności, postęp nauki i umiejętności technicznych, zacieśniające się stosunki międzynarodowe nie tylko rozszerzyły niezmiernie

³¹ Zob. PIUS XII. *Przemówienie do I Światowego Kongresu Apostołstwa Świeckich* (14 X 1951). „Acta Apostolice Sedis” (dalej: AAS) 43:1951 s. 788; TENŻE. *Przemówienie do włoskiej Akcji Katolickiej* (2 IX 1940). AAS 32:1940 s. 362; TENŻE. *Le pelerinage de Lourdes* (2 VII 1957). AAS 49:1957 s. 615.

³² Zob. JAN XXIII. *Encyklika Mater et Magistra*. AAS 53:1961 s. 456-457; TENŻE. *Przemówienie do kleru i wiernych parafii św. Saby* (11 I 1953). AAS 54:1953 s. 656-660.

dziedziny apostołstwa świeckich, przeważnie im tylko dostępne, ale wyłoniły nowe problemy, które wymagają od nich bacznej czujności i zainteresowania (...). Nadto w wielu krajach, gdzie jest bardzo mało kapłanów, albo gdzie – jak to się niekiedy zdarza – pozbawieni są należytej swobody pasterzowania, Kościół bez wysiłku świeckich przestałby prawie istnieć i działać” (DA 1).

Wincenty opisał treść apostołstwa laikatu w następujący sposób: „Każdy człowiek, który w swoim stanie, stosownie do swoich możliwości stara się o rozszerzenie wiary świętej, może zasłużyć na miano «apostoła»”³⁷. Podobna myśl znajduje się w *Dekrecie o apostołstwie świeckich* Soboru Watykańskiego II: „Kościół powstał do życia w tym celu, by szerząc królestwo Chrystusowe po całej ziemi ku chwale Ojca, uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich skierować cały świat rzeczywiście do Chrystusa. Wszelka działalność Ciała Mistycznego zmierzająca do tego celu nazywa się apostołstwem” (DA 2).

Fakt kanonizacji założyciela Apostołstwa Katolickiego w czasie trwania Soboru Watykańskiego II jest najlepszym dowodem i potwierdzeniem słuszności głoszonych przez niego idei. W homilii kanonizacyjnej Jan XXII zaakcentował myśl papieża Piusa XI, że św. Wincenty jest prekursorem Akcji Katolickiej³⁸. Również Paweł VI stwierdził, że: „Najwyższy autorytet Soboru zatwierdził to, co z całych sił starał się głosić św. W. Pallotti”³⁹.

Punktem wyjścia w rozważaniach Pallottiego o apostołstwie laikatu jest dzieło stworzenia⁴⁰, w którym otrzymaliśmy podobień-

³³ Zob. PAWEŁ VI. *Adhortacja apostołska Evangelii nuntiandi*. W: JAN PAWEŁ II. *Encykliki*. Warszawa 1981 nr 14-16 s. 358-435; TENŻE. *Akcja Katolicka w nauczaniu Kościoła*. AAS 69:1977 s. 54-57.

³⁴ Zob. JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostołska Christifideles laici*; TENŻE. *Przemówienie do biskupów polskich z okazji wizyty „ad limina apostolorum”* (12 I 1993). „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 67:1993 nr 4-5 s. 119.

35 WERON. *Apostołstwo Katolickie*. s. 198.

36 Por. H. SCHULTE. *Pristerblidner und Kunder des Laienapostolats*. Limburg 1967 s. 14-17, 91-95.

stwo do Stwórcy. To podobieństwo – według św. Wincentego – realizuje się przez naśladowanie Jezusa Chrystusa, Apostoła Ojca Przedwiecznego⁴¹. *Concilium Vaticanum II* naucza podobnie: „jest rzeczą oczywistą, że owocność apostołstwa świeckich zależy od ich żywotnego zjednoczenia z Chrystusem” (DA 4).

Św. Wincenty, uzasadniając obowiązek apostołstwa, odwoływał się też do przykazania miłości. Sobór, akcentując ten obowiązek, na pierwszym miejscu przytoczył dowody spekulatywno-dogmatyczne z chrztu, bierzmowania i z powszechnego kapłaństwa wiernych. Wspomniał również o obowiązku wpływającym z największego przykazania: „Przykazanie miłości, które jest największym poleceniem Pana, przynagła wszystkich wiernych do zabiegania o chwałę Boga przez nadejście Jego Królestwa i o życie wieczne dla wszystkich ludzi” (DA 3).

W omawianej sprawie jest jeszcze jeden istotny punkt zbieżności nauki Pallottiego i Soboru Watykańskiego II: powiązanie apostołstwa z Maryją, Królową Apostołów. Wiemy już, że św. Wincenty wyjaśniał apostołstwo laikatu, powołując się na Maryję nie należącą jednak do hierarchii ani do duchowieństwa. Obrął Ją także na główną patronkę założonego przez siebie dzieła⁴². Sobór w *Dekrecie o apostołstwie świeckich* wskazał na Maryję, Królową Apostołów jako na wzór i przykład apostołstwa laikatu oraz powierzył Jej opiece całe apostołstwo: „Doskonałym wzorem takiego życia duchowego i apostołskiego jest Najświętsza Maryja Panna, Królowa Apostołów, która w czasie życia ziemskiego, podobnego do innych, pełnego trosk rodzinnych i pracy, jednoczyła się najściślej ze swoim Synem i współuczestniczyła w całkiem szczególny sposób w dziele Zbawiciela; teraz zaś wniebowzięta «dzięki swej macierzyńskiej miłości, opiekuje się braćmi swego Syna, pielgrzymującymi jeszcze oraz narażonymi na niebezpieczeństwa i utrapienia, dopóki nie zostaną doprowadzeni do

37 PALLOTTI. *Wybór pism*. s. 38.

38 Zob. JAN XXIII. *Homilia z okazji kanonizacji bł W. Pallottiego*; AAS 55:1963 s. 801-807.

39 PAWEŁ VI. *List do przełożonego generalnego Stowarzyszenia Apostołstwa Katolickiego*

szczęśliwej ojczyzny». Niech wszyscy z wielką pobożnością oddają Jej cześć i niech powierzają Jej macierzyńskiej opiece życie i apostołstwo” (DA 4). Tak więc Ojcowie Soborowi powierzyli apostołstwo świeckich szczególnej opiece Najświętszej Maryi Pannie, Królowej Apostołów, zgodnie z intuicją św. Wincentego Pallottiego⁴³.

b) Zależność od hierarchii.

Pallotti rozróżnia apostołstwo hierarchiczne od apostołstwa wiernych, gdyż jak stwierdza, do podjęcia apostołstwa nie należy, ściśle biorąc, ani jurysdykcja, ani sakrament święceń. Potwierdza to na przykładzie Najświętszej Maryi Panny, która nie obdarzona ani jednym, ani drugim, jest nie tylko apostołką, ale Królową Apostołów⁴⁴. Prawdziwe apostołstwo – według Pallottiego – jest apostołstwem Kościoła, a zatem nie może być niezależne ani od Kościoła, ani od jego hierarchii. Z tego więc względu nasz Święty podkreślał, że Zjednoczenie Apostołów Katolickiego podlega hierarchii, a szczególnie papieżowi⁴⁵. Widać to zwłaszcza w poszerzonej nazwie Zjednoczenia, w której Pallotti napisał o „absolutnej” i „bezpośredniej” zależności od papieża: „Pobożne Zjednoczenie mające na celu zachowanie, obronę oraz rozszerzanie pobożności i katolickiej wiary, założone w Rzymie, pod szczególną opieką Najświętszej Maryi, Królowej Apostołów, pozostające w całkowitej i bezpośredniej zależności od Papieża”⁴⁶. Podobną myśl czytamy w Regule Wielkiej napisanej przez niego dla Stowarzyszenia i Zjednoczenia Apostołów Katolickiego: „Kongregacja jak i

ks. W. Möhlera. „L'Osservatore Romano”, z dn. 2/3 IX 1963.

40 Por. W. PALLOTTI. *Iddio l'Amore infinito*. Roma 1936 s. 7: „Bóg szczęśliwy w swoim bycie, powodując się nieskończoną miłością i nieskończonym miłosierdziem, dokonuje dzieła stworzenia po to, aby się całkowicie udzielać swoim stworzeniom”. Por. TENŻE. *Propositi ed aspirazioni*. Roma 1922 nr 495, 504.

41 PALLOTTI. *Wybór pism*. s. 38, 239.

42 *Tamże*. s. 38, 41, 85, 207.

43 WERON. *Apostołstwo Katolickie*. s. 200.

Zjednoczenie zostały założone pod absolutną i bezpośrednią zależnością od papieża, nie tylko dlatego, żeby mogły korzystać z jego szczególnej i miłościwej opieki, ale także dlatego, by Zastępca Jezusa Chrystusa mógł swobodnie i wyraźnie rozporządzać obojgiem we wszystkich potrzebach św. Kościoła⁴⁷. Ta zależność apostołstwa była i później w odniesieniu do Akcji Katolickiej akcentowana przez papieży. Także i Sobór, mówiąc o Akcji Katolickiej, stwierdził: „Świeccy, czy to samorzutnie się poświęcając, czy też zaproszeni do działania i bezpośredniej współpracy z apostołstwem hierarchicznym, prowadzą działalność pod zwierzchnim kierownictwem samej hierarchii, która może nawet zatwierdzić tę współpracę przez wyraźne udzielenie im mandatu” (DA 20). Apostolat świeckich – według Soboru – „dopuszcza różne sposoby ustosunkowania się do hierarchii, zależnie od różnych form i dziedzin danego apostołstwa (...) Żadna jednak inicjatywa nie może przybierać miana «katolickiej» bez zgody prawowitej władzy kościelnej (...) Świeccy z tytułu misji w wykonywaniu zadania podlegają całkowicie kierownictwu władzy kościelnej” (DA 24).

Powyższe ustawienie sprawy wynika z faktu, że Kościół jest instytucją hierarchiczną. Dlatego wszelkie prace muszą pozostawać w łączności z hierarchią⁴⁸. Doskonale to wyczuwał św.

44 Por. W. PALLOTTI, *Wyjaśnienie, dlaczego Pobożne Zjednoczenie, mające na celu rozkrzewienie świętej wiary wśród niewiernych, nosi miano „Apostołstwa Katolickiego ku czci Królowej Apostołów Maryi Dziewicy, Niepokalanej Matki Boga”*. W: *Opere Complete*. T. III. Roma 1969 s. 144-150. Oryginał liczy 8 stron. Nie ma podanej daty powstania. Treść wskazuje na rok 1835; powstało prawdopodobnie w związku ze staraniami o zatwierdzenie przez kard. Odescalchiego.

45 O takiej zależności mówią również papieże Akcji Katolickiej. Por. PIUS X, *Encyklika Il fermo proposito*. „Acta Sancte Sedis” 40:1905 s. 746-769.

46 W. PALLOTTI, *Opere Complete*. T. V. Roma 1972 s. 404.

47 W. PALLOTTI, *Regola della Congregazione dell'Apostolato Cattolico*. Roma 1923 nr 5.

Wincenty Pallotti i dlatego już wtedy, w pierwszej połowie XIX w., podkreślał zależność apostołstwa od hierarchii. Sobór także i pod tym względem przyznał mu rację⁴⁹.

c) Jedność apostołskiej działalności.

Swoistym znakiem XX wieku jest powstawanie coraz to innych ruchów odnowy życia kościelnego i apostołstwa, zwłaszcza wśród ludzi świeckich. Prawie wszystkie organizacje odnowy życia kościelnego i apostołskiego powołane po Soborze Watykańskim II mają na celu przede wszystkim pogłębienie życia religijnego⁵⁰.

Nie jest jednak prawdą, jakoby ruchy odnowicielskie były absolutną nowością w Kościele⁵¹. Spoglądając na dzieje Kościoła, należy stwierdzić, że w każdej epoce pojawiały się prądy i ruchy odnowy życia kościelnego. W czasach Pallottiego wielkim ruchem odnowy była Sodaliczka Mariańska⁵². Począwszy od pierwszej wojny światowej zaczynają powstawać ruchy bardziej masowe. W Niemczech ruch apostołski z Schönstatt⁵³, we

48 S. NAGY. *Apostolat hierarchiczny*. W: *Powołanie do apostołstwa*. Poznań – Warszawa 1975 s. 222-243; M. SCHMAUS. *Der Glaube der Kirche*. München 1969 s. 135-139; Y. CONGAR. *L'Eglise une sainte catholique et apostolique*. Paris 1970 s. 208-215; F. KLOSTERMANN. *Das christliche Apostolat*. Innsbruck 1962 s. 1133 n.; E. WERON. *Komu potrzebna jest Akcja Katolicka?* „Słowo. Dziennik katolicki” 2:1994 nr 104 s. 3.

49 WERON. *Apostolstwo Katolickie*. s. 201.

50 Por. *I movimenti nella Chiesa negli anni 1980*. Milano 1981 s. 141-145.

51 *Tamże*. s. 165.

52 Ruch ten zapoczątkował belgijski jezuita J. Leunis († 1584). W czasach obecnych znany jest ten ruch pod nazwą Wspólnoty Życia Chrześcijańskiego. *Tamże*. s. 39.

53 Założycielem ruchu jest ks. Józef Kentenich, pallotyn, który w roku 1914 dał początek ruchowi tworząc zespół wychowawczy wśród młodzieży szkolnej w Schönstatt. Szczególną uwagę zwraca się na przygotowanie do działalności apostołskiej. *Tamże*. s. 104-113.

54 Istnieje od roku 1943. Pierwsze zespoły ruchu powstały w Trydencie. Celem

Włoszech Akcja Katolicka i ruch Focolarini⁵⁴, w Hiszpanii ruch Cursillo⁵⁵. Po Soborze Watykańskim II nastąpiło duże ożywienie religijności, które wyraża się m.in. w powstawaniu coraz to nowych ruchów kościelnych. Wśród najliczniejszych i najbardziej rozpowszechnionych należy wspomnieć: ruch odnowy charyzmatycznej, zwany popularnie Odnową w Duchu Świętym⁵⁶, ruch neokatechumenalny⁵⁷, a w Polsce ruch „Światło – Życie”⁵⁸.

Kościół współczesny stanął obecnie przed problemem i koniecznością pewnego scalania organizacji i ruchów nieformalnych⁵⁹ i powiązania ich ze swoją misją apostołską⁶⁰.

Problem jedności apostołstwa był dobrze znany św. Wincentemu Pallottiemu. W swojej wizji 12 prokur (tzw. stopnie apostołskie), z których centralna miała znajdować się w Rzymie, stworzył specjalną jednostkę, która zajmowała się koordynacją prac apostołskich. Był to plan organizacji powszechnego apostołstwa w Kościele⁶¹. Nawiązał do tego Sobór, wydając zalecenia zmierzające do włączenia różnych form działalności apostołskiej w jeden całościowy plan apostołstwa.

„Dla krzewienia ducha jedności – mówi Sobór Watykański II – aby w całym apostołstwie Kościoła jaśniała miłość braterska, aby osiągnąć wspólne cele i uniknąć zgubnego współzawodnictwa, potrzeba wzajemnego szacunku i sprawnej koordynacji wszystkich form apostołstwa w Kościele, z zachowaniem ich swoistego charakteru (DA 23). W diecezjach, o ile to możliwe, winny powstawać rady, które (...) wspierałyby działalność Kościoła zarówno w dziedzinie ewangelizacji i uświęcenia, jak i dobroczynności (...). Tego rodzaju rady powinny istnieć również na terenie parafialnym” (DA 26). Dokładnie takie same zalecenia stawał swoim prokurom założyciel Apostołstwa Katolickiego⁶². Sobór zalecił także utworzenie przy Stolicy Apostołskiej specjalnego sekretariatu do spraw apostołstwa (DA 26).

Tak więc stworzony przez Pallottiego system prokur, znalazł

ogólnym ruchem jest doskonalenie miłości. *Tamże*. s. 84-92.

55 Zrodził się w Hiszpanii, w roku 1947 od małego „kursu” wiary chrześci-

na Soborze Watykańskim II nie tylko potwierdzenie i uznanie, ale został zlecony, a nawet nakazany całemu Kościołowi do stopniowej realizacji⁶³.

d) Wychowanie apostołskie.

Pallotti zakładając Zjednoczenie Apostolstwa Katolickiego, jako jeden z głównych celów obrał ożywianie wiary i rozpalanie miłości w sercach wiernych. Dlatego celem Zjednoczenia Apostolstwa Katolickiego jest ożywianie wiary i rozpalanie miłości u wszystkich członków Ludu Bożego oraz szerzenie wiary i miłości na całym świecie, aby jak najszybciej nastąpiła jedna owczarnia i jeden pasterz (J 10, 16).

Potrzebę odpowiedniej formacji laikatu dostrzegł również Sobór: „Apostolstwo może być w pełni skuteczne jedynie pod warunkiem wielostronnego i pełnego przygotowania (...). Oprócz zwyczajnej formacji wspólnej ogółowi chrześcijan, liczne formy apostołatu wymagają także przygotowania specyficznego i szczególnego ze względu na różność osób i warunków” (DA 28).

Reasumując, można powiedzieć, że historyczne znaczenie św. Wincentego Pallottiego polega na staraniach o uwolnienie idei apostołstwa od hierarchicznego zacieśnienia i głoszeniu obowiązku powszechnego apostołstwa. I choć przytoczone przez Pallottiego dowody z Pisma św. i Tradycji nie zawsze były trafne, to jednak autor (Pallotti) wyczuł, że tutaj znajduje się punkt zwrotny dla osiągnięcia jedności apostołstwa chrześcijańskiego i pozyskania wiernych dla sprawy ich współodpowiedzialności za Kościół. Tak więc dzisiejsza teologia uznaje wielkie zasługi św. Wincentego Pallottiego i oddaje mu hołd jako pionierowi myśli